

LES VEUS D'OC:

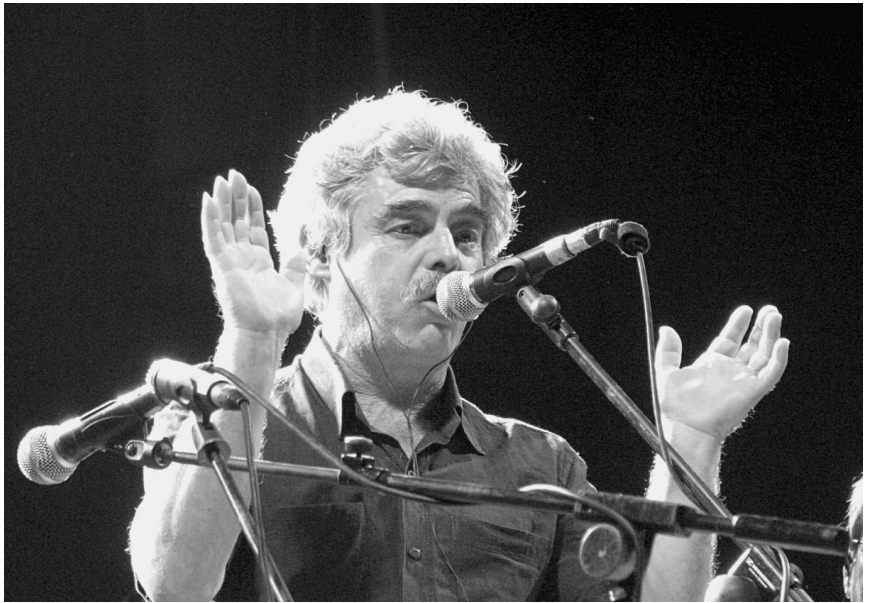
1. Jan-Màri Carlòtti

Josep Vicent Frechina

Farà d'això uns vint-i-cinc anys. Jan-Màri Carlòtti compareixia a una de les Trobades de Música del Mediterrani que se celebraven en València —abans que la ciutat iniciara la seua generosa contribució a la Història Universal de la Infàmia— precedit pel prestigi, nebulós i llegendari, de Mont-Jòia, la formació amb què havia destapat el pot de les essències occitanistes i havia revolucionat l'escena de les músiques d'arrel de l'estat veí.

Carlòtti es disposava a interpretar un antic romanç occità, *El Pont de Mirabel*, romanç que, segons explicava, es cantaven els pastors d'una serrallada a l'altra —amb un registre agudíssim de forma que el so pogués travessar tan llargues distàncies— per disparar-se mútuament els ressorts sentimentals i combatre la soledat de l'ofici. Quan Carlòtti començà a cantar —i podeu comprovar-ho al primer disc que edità la Trobada— amb aquella veu esmolada, aquells glissandos guturals, tan nets i tan insòlits, aquella sentimentalitat mineral, rocosa, es van estremir fins les butaques.

D'aleshores ençà han passat moltes coses: les Trobades van desaparèixer —després de ser ridiculitzades amb una darrera edició protagonitzada per la música ligera—; Mont-Jòia es va dissoldre deixant, això sí, una magnífica col·lecció discogràfica malauradament inèdita en format digital, un centre de documentació de cultura tradicional occitana que encara perdura i un festival, els Rescontres de la Mar d'Arles, esdevingut un referent en la promoció de les músiques de la ribera mediterrània; i Jan-Màri Carlòtti inicià una trajectòria en solitari on pogué donar eixida a la faceta de cantautor i la seua estima pel món dels trobadors. De fet, ell representa en l'actualitat, i potser millor que ningun altre, aquell esperit tro-

badoresc, el dels homes que trobaven en la cançó una forma de vida.

Darrerament, i després d'un temps de ralentització aparent de l'activitat, sembla haver multiplicat els seus projectes. Ha tret un nou disc amb poemes de joventesa de Robert Lafont (Dire, 2005); ha posat de nou en circulació Mont-Jòia acompanyat ara de l'acordionista Silvio Peron i el violinista Gabriele Ferrero, dos músics procedents de les valls occitanes del Piemont a qui hem pogut veure amb els *Compagnons Roulants*; i manté diversos espectacles basats en la tradició musical occitana, en la música dels trobadors o, fins i tot, en la poesia amorosa hindú.

Convidat per *Al Tall* a participar en l'enregistrament del seu nou disc i DVD en directe, Carlòtti ha estat al II Aplec de Cultura d'Arrel Tradicional d'Alghemesí i allí, en un descans de la interminable prova de so, mantinguérem aquesta conversa que s'inicià, justament, comentant els canvis que havia sofert l'àmbit de la música tradicional des dels temps en què el vam conèixer a les Trobades.

Al final dels vuitanta, la *world-music* ho va canviar tot. A Alger, per exemple, de músiques ètniques conegudes només localment com el rai o el *shaabi*, van donar lloc a una música moderna, amb baix i bateria, amb el so de la cultura dominant... París es va convertir en la capital de la música africana... D'alguna manera vam perdre allò que buscàvem: la funció del músic popular, del trobador, del joglar antic. A poc a poc s'ha perdut la llibertat del poble de cantar la seua vida, les seues reivindicacions...

La gent de la meua generació vam tenir que elegir entre la mediatització i la llegenda. Entre el *show-business* i la cultura popular. Jo vaig triar la llegenda i aquí continue.

Fins i tot, en un moment donat, vares renegar de l'etiqueta «folk» i prohibíreu, per via contractual, que Mont-Jòia fos programat sota aquest apel·latiu...

És que mai hem fet música folk. Folk, per a mi, és un xic a qui li agrada la música popular que es pensa que en quatre dies pot sonar música irlandesa, del Senegal, del Marroc o d'on siga. Falta sempre qualitat, *feeling*...

Aquella posició nostra ens va significar ser ignorats per la majoria de festivals folk francesos, situació que ha arribar fins avui. A mi no em volen en el folk francès.

Però mai hem fet folk. Nosaltres fèiem música provençal.

Però tu concretament, si que venies del folk estricte, del blues americà. Una vegada vas dir que el teu gran mestre era Robert Johnson...

Sí, sí. Robert Johnson per la guitarra. Però també Atahualpa Yupanqui per la cançó i la funció de trobador. I Dylan per la mateixa raó.

Com entraves, doncs, dins el món de la música occitana?

Feia un treball de fi de carrera a la Universitat on havia estat estudiant Història. Vaig trobar-me, en les revistes de filologia, amb el món dels trobadors. A mi m'ha agradat sempre la cançó, de tots els gèneres i estils: Dylan, Atahualpa... però també Brassens, per exemple. Els trobadors en aquest sentit són una cosa extraordinària. Vaig estudiar molt les lletres i després em vaig iniciar amb les músiques. Vaig aprendre a llegir música medieval i em vaig capficar completament ja en la cultura occitana. Però sí que és cert que quan vaig arribar al folklore provençal ja coneixia, amb molta profunditat, el folklore americà, l'irlandès... i el canadenc. M'agradava molt la música del Canadà perquè trobava que era la música francesa passada pel vent americà.

En aquell temps de Mont-Jòia, l'occitanisme musical era una veritable raresa. Vàreu tindre molts problemes per reinvidicar obertament la cultura occitana i la pertinença a aquest marc general de la cultura provençal...

En Provença hem estat sempre molt fotuts en aquest sentit. La

Regió ha tractat d'aprovar una llei per establir que el provençal no és occità. Allí manen ara els blavers... La cosa està molt mal.

Tot i això, Mont-Jòia va tindre una incidència social grandíssima i ha quedat com un referent cultural de primer ordre...

Sí, perquè ha entrat en la llegenda. Es valora molt la seua trajectòria... La veritat és que a Provença no hi havia ningú fent això abans que nosaltres. Hi havia, sí, una tradició forta de grups folklòrics...

Vau aconseguir fàcilment repertori i instruments per tocar-lo?

Vam fer una recerca d'una setmana, d'una setmana, a les biblioteques. I en una setmana vam pensar: mai de la vida tindrem temps de sonar tot el que ens agrada. Al primer disc vam incloure els temes que més ens agradaven i molt poca creació perquè no hi havia espai. A *Salabrun*, tanmateix, ja tot era creació... Era una terra verge. Ningú s'interessava per això. La cultura popular occitana estava ben bé perduda. Quatre segles de centralisme havien fet molta feina; i després la televisió.

Però teníem clara una cosa, i estic fart de repetir-la els darrers trenta anys: la tradició només té sentit vivint-la. *In vivo*, no *in vitro*. *In vitro* és el repertori, el patrimoni, que és pot cercar, estudiar, pensar... Quan parlem de música tradicional parlem de persones... En una illa deserta no hi ha tradició.

Tu, tanmateix, sempre ha semblat que estaves més interessat en la creació que en la recreació de repertori tradicional. L'esmentat *Salabrun* (1980) ja anunciava d'alguna manera el que va estar la teua trajectòria posterior en solitari.

Sí. És així. Vaig eixir de Mont-Jòia perquè, amb el grup, pujar a l'escenari era pujar a cantar de Provença, a defensar la cultura occitana. Però aleshores jo ja sentia la necessitat de cantar també les meues coses personals, volia cantar en primera persona...

A *Linhana* (1984), el teu primer disc en solitari, dates totes les cançons i la majoria són de l'època de Mont-Jòia...

Sempre he fet cançons. I sempre estic refent-les: en la reedició de *Linhana* en CD encara vam canviar una cançó que vaig començar a escriure el 1974 i vaig acabar-la el 1997!

Coincidint amb *Linhana* muntas l'espectacle *Anita*, *Anita* amb Patrick Vaillant, Riccardo Tesi i Daniele Craighead...

El projecte naix arran de la col·laboració de Vaillant a *Linhana*. Vam formar un grup de cinc membres, amb nosaltres dos i tres músics de fora del món de la música tradicional, per presentar en directe el disc. La cosa, però, va anar molt malament. No varen eixir actuacions i Patrick i jo ens vam dir: tornem a la família. A partir d'aquí va sorgir el projecte d'*Anita Anita*, un disc amb dos músics italians i dos provençals sobre la figura de Garibaldi però centrant l'atenció en la seua dona Anita.

Ha esdevingut un disc de culte...

Sí i això que està molt mal gravat i no reflecteix la música que fèiem a l'escenari. Pel meu gust és un disc que va quedar molt fred.

Després vindria *Pachiqueli ven de nuech* (1993), un disc adreçat al públic infantil pel qual sempre has tingut una especial dedicació...

No passa any que no faça un espectacle per a xiquets. Ja ho vam fer amb Mont-Jòia amb la casset *Lo dire de la formigueta* (1976) i després sempre he anat publicant algun que altre treball de música infantil. El repertori infantil, la música dels trobadors i el ball són tres estils que no he deixat mai de fer.

Fas encara balls?

Sí. M'agrada moltíssim. Sempre m'ha semblat la forma més fàcil de fer arribar a la gent la música tradicional.

A *Pachiqueli*... dediques una cançó als guitarrons valencians.

I el toque en una cançó, «Quant te costeron». M'agrada el guitarró. Mira, de fet les dues guitarres que tinc són de constructors valencians: la més vella, és d'un luthier de Marsella molt conegut d'origen valencià, Carbonell Torres i l'altra, que toque des de fa vint-i-cinc anys és de Sanchis Carpio.

El 1995 dediques per fi un disc íntegrament a la música dels trobadors.

És un treball continu. Des d'allò que et contava abans del treball universitari fins ara mateix. La setmana passada vaig desxifrar una música nova, sense anar més lluny. És un treball d'impregnació, lent i continu, molt allunyat dels mètodes acadèmics. Ara faré un disc de trobadors occitans, de trobadors alemanys –alsacians, en realitat– que he de musicar ja que en aquest cas no es conserven les melodies, i de poesia hindú. Ja fa temps que faig un espectacle amb una ballarina del sud de l'Índia basat en la poesia amorosa dels segles VII i VIII i, darrerament, ho hem ensamblat amb les cançons dels trobadors perquè tot gira al voltant del concepte de l'amor i la sensibilitat amorosa.

Pel teu darrer disc, però, has buscat un poeta més recent: Robert Lafont.

El primer acte occitanista que vaig fer va ser musicar alguns poemes de Mistral el 1973. Tinc més de cinquanta poemes musicats de poetes occitans. A *Linhana* hi ha un poema de Jòrgi Reboul i altre de Rotland Pecot. A *Anita Anita* hi ha també un poema de Reboul. Volia consagrar un disc a Lafont fa molt de temps. Des del 1988 musique poemes. Si puc, faré tota una antologia personal.

Lafont és una referència importantíssima dins del occitanisme...

Quasi tots els occitanistes són escolans de Lafont. Ara està vell i malalt, viu a Florència i té poca presència pública, però continua sent un personatge grandíssim, un intel·lectual amb una cultura monstruosa, tant en francès com en oc-

cità, i en molt diversos camps: la lingüística, la poesia, la política. Ha estat una sort poder treballar amb un poeta viu.

Feres fa uns anys una antologia de cançó d'autor occitana. Quina és el panorama actual?

En aquests moments el panorama està dominat per grups com els Fabulous Trobadours o Massilia Sound System, formacions que fan creació i que canten també en francès. A mi, personalment, les creacions de Tatou amb Moussu Te Lei Jovents m'agraden molt.

Pel que fa a la música tradicional occitana, en Aquitània encara es conserva molt bé el ball. En la resta, el folk francès ens ha guanyat molt de terreny. La veritat, però, és que tot l'Estat francès viu una crisi grandíssima de música en directe que afecta a tots els estils. Així estem ara.

Quan disposarem d'una reedició en CD dels discos de Mont-Jòia?

Aquest és el projecte en què estic concentrant actualment la meua activitat. Espere tenir-lo acabat en els mesos propers.

DISCOGRAFIA

Mont-Jòia, *Cant e musica de Provença : XIIe - XXe siècles*, 1975, Mont-Jòia-Le Chant du Monde.
 Mont-Jòia, *Lo dire de la formigueta*, 1976, Mont-Jòia, K7 i llibre.

Mont-Jòia, *Cançons dei festas provençalas*, 1977, Mont-Jòia-Le Chant du Monde

Mont-Jòia, *Nautrei siam tres bonnians : Noël Provençaux*, 1979, Mont-Jòia-Le Chant du Monde.

Mont-Jòia, *Salabrun*, 1980, Mont-Jòia-Le Chant du Monde.

Jan-Màri Carlòtti, *Linhana / Lignane*, 1984, Le Chant du Monde. [Reed. en CD, 1997, L'Empreinte Digital].

Jan-Màri Carlòtti, *Le secret de Jaume le Berger: conte de Giorda mis en musique et en chanson par Jan Maria Carlotti*, 1986, Vif Argent, K7 i llibre.

Patrick Vaillant, Jean-Marie Carlotti, Riccardo Tesi i Daniele Craighead, *Anita-Anita*, 1988, Robi Droli [Reed. en CD, 1994, Silex].

Jan-Maria Carlotti, Jean-Noël Mabelly, Claude Richard i Christian Zagaria, *Chansons de métiers de Provence et du Comtat Venaissin*, 1989, Ocora.

Jan-Maria Carlòtti, *Pachiqueli ven de nuech : comptines et chansons provençales*, 1993, Mont-Jòia-Silex
 Jan-Màri Carlòtti i Michel Marre, *Trobar 1 : chanson de troubadours*, 1995, Mont-Jòia-Coci-Anatz-Silex).

Jan-Màri Carlòtti, *Pierre et le Loup : de S. Prokofiev, dit par Jan-Màri Carlòtti*, 1997, Le Chant du Monde.

Jan-Màri Carlòtti, *Dire : Robert Lafont*, 2005, Mont-Jòia.